

Idän taloustiikeri

Velkakurimuksessa kärvistelevässä Euroopassa on ilmeisesti vain kaksi maata, joiden valtionvelka on 10 % BKT:sta. Toinen on euroalueen menestystarinaksi luonnehdittu Viro ja toinen Venäjä. Yhteistä niille on alhainen tasavero ja ohut ja myös jossain määrin yhä muotoutumaton julkinen hyvinvointisektori. Niitä yhdistää myös se, että huomattava määrä Suomessa työskentelevistä lääkäreistä tulee juuri näistä kahdesta maasta parempien palkkojen ja työolojen perässä. Tähän yhteiset piirteet sitten monin osin päättyvätkin.

Suomea ja Viroa puolestaan yhdistää se, että Venäjä on molemmille kolmanneksi tärkein kauppakumppani noin 10 % osuudella kauppavaihdosta. Venäjän markkinat vetävät suhteellisen hyvin Eurooppaa hyytävästä lamasta huolimatta. Venäjän BKT:n kasvun on ennustettu hidastuvan viime vuoden noin 5 % runsaaseen 4 %:iin tänä vuonna ja jatkavan ensi vuonna samoissa lukemissa. Kun samaan aikaan myös inflaatio on hidastunut, voidaan sanoa että Venäjällä menee talouden makrotasolla hyvin. Maailmanpankin arvion mukaan WTO-jäsenyyden vaikutus Venäjän talouskasvuun olisi 3,3 % keskipitkällä tähtäimellä. Jos tähän vielä lisätään se, että sen keskuspankin valuutareservit ovat taas kasvaneet runsaaseen 500 miljardiin dollariin, mikä on enemmän kuin sen yritysten ulkomaanvelka yhteensä, näyttäytyy Venäjä euroalueen nykykuvaa vasten lähes idän taloustiikerinä.

Venäjän vuosikymmeniä jatkuneiden WTO:n jäsenyysneuvottelujen päättyminen odotettuun positiiviseen lopputulokseen kirvoitti eri tahoilta sekä enemmän että vähemmän entusiastisia

kommentteja. Suomessa esitettiin laskelmia, joiden mukaan jäsenyyden myötä laskevat vientitullit lisäisivät Suomen vientiä Venäjälle 0,7-1 %, tuotannon kasvu olisi sen ansiosta 0,1-0,2 % ja työpaikkoja syntyisi lisää 4500-6000. Tämä kaikki siis tapahtuisi jos kaikki muut talouden muuttajat pysyisivät vakaina. Voidaan varmuudella sanoa, että WTO-jäsenyydessä on kysymys vähintäänkin yhtä paljon psykologiasta kuin todellisista reaali maailman prosesseista. Jäsenyys vahvistaa sen, että Venäjä sopeuttaa talouttansa toimimaan kansainvälisten pelinsääntöjen rajoissa, mutta kuten kaikki muutkin maat, siten kuin se itse arvioi sille parhaiten sopivan. Jo ensimmäiset viitteet jäsenyyden voimaantumisen jälkeisestä Venäjästä kertovat sen, että mikään ”luokan mallioppilas” Venäjä ei tule olemaan.

Venäjällä WTO-jäsenyyden sopeuttamistoimet ovat olleet jo pitkään käynnissä ja nyt, jäsenyyden astuttua voimaan, niitä on jatkettu – joistakin läntisistä kommentteista päätellen kirjoittajien yllätykseksi omintakeisella tavalla. Liikkeellä ovat olleet niin duuman edustajat kuin maatalouden ja teollisuuden etujärjestöt. Maataloustukia ja teollisuuden vientitukia sopeutetaan WTO-kelpoiksi ja autoteollisuutta tuetaan kierreäntymaksuilla. Joidenkin paperilaatujen kohdalla tulleja ei yksinkertaisesti alenneta vetoamalla sopimuksessa tapahtuneeseen kirjausvirheeseen. Toisaalta taas Venäjän energian ja raaka-aineiden vientiä ajatellen WTO:n vaikutukset ovat lähes olemattomat, eivätkä jäsenyyden vaikutukset siten näy niiden hinnoissa. Euroopan valtioiden oma energiaverotus ja öljyn maailmanmarkkinahinnan kehitys määräävät vastaisuudessaakin energian hinnan.

Millä sitten on merkitystä? Öljyn hinnan kehityksen lisäksi ostokykyisen keskiluokan määrällä. Venäjän BKT:n kasvu henkilöä kohden on kaksinkertaistunut vuodesta 2000 viime vuoden lähes 17 000 USD vuodessa. Kulutuskykyinen keskiluokka muodostaa jopa noin 40 % Venäjän työvoimasta ja 25 % sen koko väestöstä. On helppo nähdä, että paljon sekä Venäjän että Suomen ja Venäjän kaupan kehityksestä riippuu siitä, mitä tapahtuu venäläisten ostovoimalle.

Jo nyt Venäjän viennistä runsas 50 % suuntautuu EU:n alueelle ja vastaavasti Venäjä on USA:n ja Kiinan jälkeen EU:n kolmanneksi suurin kauppakumppani. Venäjän tuonnista 40 % tulee EU:sta ja useat Suomen vientisektorin alat ovat jälleen vahvasti läsnä idän markkinoilla. Suomalainen turismiteollisuus elää venäläismatkailusta. Venäjä on nousevista BRIC-maista koko väestön koulutus- ja kulutustason huomioon ottaen ehdottomasti kehittynein maa, vaikka esimerkiksi Kiina kilpaileekin kansantalouden volyyymiltaan aivan omassa luokassaan.

Samaan aikaan kuin Venäjä näyttää olevan lopullisesti integroitunut maailmanmarkkinoihin, ei poliittisen järjestelmän kehityksestä voi sanoa samaa. Tosin tässä voidaan huomauttaa, että ei Venäjä myöskään tämän tendenssin osalta niin kovin paljon muusta maailmasta poikkea. Sen lähtöasetelmat vain ovat olleet toisenlaiset kuin monissa Euroopan maissa. Kuten useimmissa ellei kaikissa EU-maissa, myös Venäjällä poliittisen päätöksenteon rajoja määrittää enemmän kansainvälisen markkinoiden ”näkömätön käsi” kuin demokraattisesti valitut instituutiot ja kansalaisten tahto. Siinä missä Euroopan poliittista keskustelua hallitsevat pankkikriisin uhka ja valtiontalouksia horjuttavat korkeat korot, Venäjällä päätöksenteko on alisteista talouden modernisatiolle. Usein vaikuttaa siltä, että kyse on suoraan vanhan transitiokeskustelun jatkumosta, joka tarkoittaa yksityistämisen edistämistä ja markkinatalouden ja sen pelinsääntöjen luomista.

Käsitteiden muutoksista riippumatta on selvää, että niin suvereeni demokratia kuin inflaatiota hillitsevä ja valtiontalouden ylijäämään pyrkivä talouspolitiikka tähtäävät Venäjän

”kansainvälisen kilpailukykyyn turvaamiseen globaaleilla markkinoilla”. Tämä käy ilmi useista johtavien venäläispolitiikkojen lausunnoista.

Myöskään putinilaisen komennon, jota monet pitävät vähintäänkin puoliautoritaarisena hallintona, vahvistuminen ei poikkea kovin paljon yleisestä tendenssistä. Kiinalainen valtiojohtoinen kapitalismi ja puolimarkkinatalous kukoistaa Venäjää huomattavasti autoritaarisemman hallinnon alaisuudessa ja monissa EU-maissa sekä poliisi että kansalaiset ovat turvautuneet paljon rajumpiin otteisiin mielenosoitusten aikana kuin mitä Venäjällä on viime kuukausina nähty.

Venäjän ortodoksisen kirkon ja valtion läheisissä suhteissa ei ole myöskään uutta verrattaessa sitä vanhaan Venäjään tai myös moniin nykyisiin eteläeurooppalaisiin maihin. Sen sijaan Pussy Riotin jäsenten pitkä vankeustuomio oli poikkeuksellisen kova, ja vaikka jumalanpilkkaioikeudenkäyntejä on myös meidän pohjoisilla leveysasteillamme muutamia vuosikymmeniä sitten käyty, on syytteiden rangaistusasteikko ollut kuitenkin jotain aivan muuta kuin meillä. Huolestuttavalta kuulostaa myös se, että useita mielenosoituksia järjestäneitä katuopposition johtohenkilöitä on vangittu ja asetettu syytteen eri perustein. Viimeisin tietoon tullut tapaus on Leonid Razvozzajevin kidnappaus Ukrainassa hänen ollessaan menossa hakemaan poliittista turvapaikkaa YK:n edustustosta. Se on lajissaan yksi kaikkein törkeimmistä, vaikka ei valitettavasti aivan ainutkertainen.

Helsingissä 23.10.2012

Markku Kangaspuuro